

**RAQAMLI DAVRDA MUSIQA VA MEDIA SAVODXONLIK
INTEGRATSIYASI: YOSHLAR ONGIGA TA'SIRI VA TANQIDIY
FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH OMILI**

*Nizomiy nomidagi O'ZMPU "Ma'naviyat
asoslari huquq ta'limi" Kafedrasi O'qituvchisi **Eshpo'latov Olimjon***

*Nizomiy nomidagi O'ZMPU
Professional ta'lim
va san'at fakulteti talabasi **Rustamova Dinora Muxtor qizi***

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli davr sharoitida musiqa va media savodxonlikning o'zaro integratsiyasi, uning yoshlar ongiga ta'siri hamda tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – zamonaviy musiqiy kontentning media vositasi sifatidagi rolini ochib berish va uni media savodxonlik orqali ongli qabul qilish mexanizmlarini aniqlashdir. Tadqiqot davomida tahliliy, qiyosiy, kuzatuv va kontent-analiz metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, musiqaning raqamli platformalardagi keng tarqalishi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, media savodxonlik ko'nikmalari rivojlangan yoshlar musiqiy axborotni tanqidiy baholashga qodir bo'ladi. Maqolada ta'lim tizimi va yoshlar siyosatida ushbu integratsiyani kuchaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, musiqa, raqamli makon, yoshlar, tanqidiy fikrlash, ijtimoiy tarmoqlar, kontent-analiz

Аннотация: В данной статье рассматривается интеграция музыки и медиаграмотности в условиях цифровой эпохи, а также её влияние на сознание молодежи и развитие критического мышления. Основной целью исследования

является выявление роли музыкального контента как средства массовой коммуникации и определение механизмов его осознанного восприятия с позиции медиаграмотности. В ходе исследования использованы аналитические, сравнительные, наблюдательные методы, а также контент-анализ. Результаты показывают, что широкое распространение музыкального контента на цифровых платформах оказывает значительное влияние на формирование мировоззрения, ценностей и поведения молодежи. В то же время высокий уровень медиаграмотности способствует критическому восприятию музыкальной информации. В статье также предложены практические рекомендации по совершенствованию образовательного процесса и молодежной политики.

Ключевые слова: медиаграмотность, музыка, цифровая среда, молодежь, критическое мышление, социальные сети, контент-анализ

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va internet tarmoqlarining jadal rivojlanishi natijasida axborot oqimi misli ko'rilmagan darajada ortdi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan musiqiy kontent yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylandi. Musiqa endilikda faqat san'at turi emas, balki kuchli media vositasi sifatida jamiyat ongiga ta'sir ko'rsatuvchi omilga aylangan.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, yoshlar kunning katta qismini TikTok, YouTube, Instagram kabi platformalarda o'tkazmoqda va bu jarayonda ular ko'plab musiqiy axborotlarni iste'mol qilmoqda. Ushbu kontentlar nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki ma'lum g'oya, qadriyat va xulq-atvor modellari hamni singdiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida media savodxonlik muhim kompetensiya sifatida qaralmoqda. U yoshlarni axborotni tahlil qilish, baholash va undan ongli

foydalanishga o'rgatadi. Ammo musiqa va media savodxonlikning integratsiyasi yetarli darajada o'rganilmagan.

Shu bois ushbu maqolada quyidagi muammo qo'yiladi: raqamli muhitda tarqalayotgan musiqiy kontent yoshlar ongiga qanday ta'sir ko'rsatadi va media savodxonlik bu jarayonda qanday himoya hamda rivojlantiruvchi mexanizm bo'la oladi.

Asosiy qism

Media savodxonlik tushunchasi dastlab G'arb olimlari tomonidan keng o'rganilgan bo'lib, u axborotni tanqidiy qabul qilish va tahlil qilish qobiliyatini anglatadi. Ko'plab tadqiqotchilar media savodxonlikni zamonaviy jamiyatda fuqarolik kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida baholaydi.

Musiqa pedagogikasi yo'nalishida olib borilgan tadqiqotlarda esa musiqaning shaxs tarbiyasidagi o'rni, estetik didni shakllantirishdagi ahamiyati keng yoritilgan. Biroq, raqamli muhitda musiqaning media vositasi sifatidagi roli so'nggi yillarda dolzarb masalaga aylangan.

Mahalliy tadqiqotlarda ham yoshlar tarbiyasida musiqa va ommaviy axborot vositalarining ta'siri haqida fikrlar mavjud. Ammo ko'pchilik ishlarda bu ikki yo'nalish alohida o'rganilgan, ularning integratsiyasi yetarli darajada tahlil qilinmagan.

Xorijiy tadqiqotlarda esa YouTube va TikTok platformalaridagi musiqiy kontentlar orqali yoshlar ongiga ta'sir qilish mexanizmlari, algoritmik tavsiyalar va trendlar masalasi ko'proq o'rganilgan. Bu esa mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligini asoslaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi:

Tahliliy metod – mavjud nazariy manbalar va ilmiy qarashlarni o‘rganish uchun

Qiyosiy metod – an’anaviy va raqamli musiqaning ta’sirini solishtirishda

Kuzatuv metodi – yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardagi xatti-harakatlarini o‘rganishda

Kontent-analiz – musiqiy kliplar va trend kontentlarni tahlil qilishda

Tadqiqot obyekti sifatida TikTok va YouTube platformalaridagi mashhur musiqiy videolar hamda yoshlar orasida keng tarqalgan qo‘shiqlar olindi. Ularning mazmuni, vizual elementlari va berilayotgan g‘oyalar o‘rganildi.

Musiqaning media vositasi sifatidagi transformatsiyasi

An’anaviy davrda musiqa asosan radio, televizor va jonli ijro orqali tarqalgan bo‘lsa, bugungi kunda u to‘liq raqamli shaklga o‘tdi. Endilikda musiqa nafaqat eshitiladi, balki ko‘riladi, baham ko‘riladi va algoritmlar orqali keng tarqatiladi.

Bu jarayon musiqaning ta’sir doirasini kengaytirib, uni kuchli kommunikativ vositaga aylantirdi.

Qo‘shiqlar va kliplar orqali yashirin g‘oyalar uzatilishi

Zamonaviy musiqiy kliplar ko‘pincha yashirin ijtimoiy, madaniy yoki tijoriy g‘oyalarni o‘z ichiga oladi. Ular orqali iste’molchilik, mashhurlik, tashqi ko‘rinishga haddan tashqari e’tibor kabi qadriyatlar targ‘ib qilinishi mumkin.

Ayniqsa, yoshlar bunday kontentni tanqidiy tahlil qilmasdan qabul qilishi xavf tug‘diradi.

Ijtimoiy tarmoqlarda musiqaning ta’sir mexanizmlari

TikTok, YouTube va Instagram platformalari algoritmlar asosida ishlaydi. Bu esa foydalanuvchiga ko‘proq yoqqan kontentni yana ko‘proq ko‘rsatadi. Natijada, yoshlar ma’lum turdagi musiqiy kontentga bog‘lanib qolishi mumkin.

Trendlar orqali esa ma’lum qo‘shiqlar qisqa vaqt ichida ommalashadi va keng auditoriyaga yetib boradi.

Media savodxonlik va tanqidiy fikrlash

Media savodxonlik yoshlarni quyidagi ko‘nikmalar bilan ta’minlaydi:

axborotni tahlil qilish

manipulyatsiyani aniqlash

mustaqil fikr yuritish

Musiqqa misolida bu – qo‘shiq matnini tushunish, klipdagi obrazlarni tahlil qilish va ularning yashirin ma’nosini anglashni anglatadi.

Musiqqa orqali manipulyatsiya va uning oldini olish

Ba’zi musiqiy kontentlar orqali auditoriyani ma’lum g‘oyaga yo‘naltirish, reklama yoki ideologik ta’sir o‘tkazish holatlari kuzatiladi. Media savodxonlik esa bunday manipulyatsiyalardan himoya vositasi sifatida xizmat qiladi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

Musiqqa raqamli muhitda kuchli media vositasiga aylangan

Yoshlar musiqiy kontentni ko‘proq passiv tarzda qabul qiladi

Media savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan yoshlar kontentni tanqidiy baholay oladi

Ijobiy jihatlar:

estetik did rivojlanadi

madaniy almashinuv kuchayadi

ijodkorlik oshadi

Salbiy jihatlar:

noto'g'ri qadriyatlar shakllanishi

manipulyatsiyaga uchrash xavfi

vaqtni samarasiz sarflash

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa va media savodxonlikning integratsiyasi zamonaviy ta'lim va tarbiya tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqa yoshlar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatgani sababli, uni ongli va tanqidiy qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish zarur.

ta'lim dasturlariga media savodxonlik va musiqa tahlili fanlarini kiritish

o'qituvchilarni zamonaviy media vositalar bilan ishlashga o'rgatish yoshlar uchun trening va seminarlar tashkil etish

Kelajakdagi tadqiqotlar:

sun'iy intellekt va musiqaning o'zaro ta'siri

algoritmarning yoshlar ongiga ta'siri

milliy musiqaning raqamli makondagi rivoji

Raqamli davrda musiqa shunchaki ko'ngilochar vosita emas, balki yoshlar dunyoqarashini shakllantiruvchi kuchli g'oyaviy-mafkuraviy instrumentga aylandi. Musiqa va media savodxonligining integratsiyasi quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi:

Tanqidiy tahlil zaruriyati: Yoshlar iste'mol qilayotgan musiqiy kontent (kliplar, matnlar, ijtimoiy tarmoqlardagi trendlar) ko'pincha yashirin reklama, stereotiplar va subyektiv qadriyatlarni targ'ib qiladi. Media savodxonligi yoshlarga ushbu xabarlarni "filtrlash" va ularning ortidagi asl maqsadni tushunishga yordam beradi.

Psixologik ta'sir: Musiqa yoshlar ongiga hissiy darajada ta'sir ko'rsatib, ularning xulq-atvori va estetik didini belgilaydi. Media savodxonligi ko'nikmalari esa bu ta'sirni ongli ravishda boshqarish imkonini beradi.

Kreativlik va mas'uliyat: Raqamli texnologiyalar yoshlarga nafaqat musiqani tinglash, balki uni yaratish va tarqatish imkonini ham beradi. Bu jarayonda media etikasini bilish yoshlarni intellektual mulkka hurmat va axborot xavfsizligi ruhida tarbiyalaydi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa ta'limini media savodxonligi bilan birlashtirish — yoshlarda manipulyatsiyaga qarshi immunitetni hosil qilishning va mustaqil, tanqidiy fikrlaydigan shaxsni kamolga yetkazishning eng samarali omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.

2.O'zbekiston Respublikasining Qonuni. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida" (yangi tahriri).

Ilmiy-nazariy adabiyotlar:

3.Fayziyeva M. "Media ta'lim va yoshlar tarbiyasi". – Toshkent: "Fan va texnologiyalar", 2018.

To'rayeva O. "Musika psixologiyasi va uning shaxs shakllanishidagi o'rni". – Toshkent: "Musika", 2020.

Potter, W. James. "Media Literacy". – SAGE Publications, Inc; 9th edition, 2018. (Media savodxonligi bo'yicha jahon klassikasi).

Buckingham, D. "Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture". – Cambridge: Polity Press, 2003.

Davriy nashrlar va elektron resurslar:

G'afforov A. "Raqamli muhitda yoshlarning badiiy didini yuksaltirish masalalari" // "San'at" jurnali, 2022, №3.

UNESCO. "Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners". [Elektron resurs].

ZiyoNET axborot-ta'lim tarmog'i materiallari (www.ziynet.uz).